

נח ה

אויסער דעם פשוט'ן טייטש פון בחרן — איז דער שטאט חרן — האָט דער וואָרט נאָך אַ ענין (אַפטייטש) די באַדייטונג פון „חרון (אף)“. וואָס פאַר אַ שייכות האָט דער ענין פון חרון אף צו דעם פסוק? איז רש"י מפרש, אַז ביז אברם'ען איז געווען חרון אף של מקום.

עס איז אָבער ניט פאַרשטאַנדיק: רש"י'ס טייטש פונעם וואָרט בחרן („חרון אף“) מוז דאָך מתאים זיין צום תוכן פון דעם פסוק — און איז פסוק רעדט זיך ניט וועגן אברם'ען, נאָר וועגן תרח'ן: „וימת תרח בחרן“ — טאָ פאַרוואָס זאָגט רש"י „עד אברם חרון אף“, ער האָט לכאורה געדאַרפט פאַר-בינדען דעם ענין פון „חרון אף“ מיט תרח'ן?

ב. איז דער ביאור אין דעם: ווי-באלד דער פסוק זאָגט „וימת תרח בחרן“, איז אויב מען זאָל לערנען אַז דער „חרון אף“ של מקום איז געווען אויף תרח'ן, וואָלט מען דאָך געמוזט זאָגען אַז דער „חרון אף“ אויף אים איז געווען ביז צו זיין מיתה'. אָבער אַזוי קען מען ניט לערנען, ווייל, לויט רש"י'ס שיטה' האָט תרח תשובה גע-טאָן אַ ליינגען זמן פאַר זיין טויט'.

- (4) כבד'דיק כאן: כי בחרן אף האיל המיתו.
(5) לך טו, טו. (וראה רד"ק: ויש דרש אחר שעשה תשובה כו.). וכימ פשוטו של מקרא כאן — ע"פ פרש"י (יא, כח) המאורע באור כשדים ולאח"ז נאמר ויקח תרח גר' ויצאו אתם מאור כשדים — שהוא ע"ד פרש"י לפני זה (י, יא) כמן הארץ ההיא יצא גר.
(6) ראה פרש"י לך שם שבזמן ברית בין הבתרים (כבר) עשה תרח תשובה (ולא שנחבש

א. ביים סוף פון דער סדרה שטעלט זיך רש"י אויפן וואָרט „בחרן“, און איז מפרש: „הנר'י הפוכה: לומר לך עד אברם חרון אף של מקום (בעולם)“.

דער פשוט'ער פשט פון דעם איז (ניט אז די יו"ן הפוכה מיינט „עד אברם חרון אף של מקום“ — וואָרום וואָס פאַר אַ שייכות האָט אַט דער ענין צו אַ גר'י הפוכה — נאָר) אַז די גר'י הפוכה קומט צו מרמז זיין, אַז

(1) יש מפרשים (מנחת שי. מושב זקנים) דלא קאי על גר'י דחרן, כיא שיש גר'י הפוכה לאחרית חיתת חר'י. אבל ממש רש"י „הגר'י הפוכה“ — בהיא הידיעה — מוכרח שכוונתו להגיד שבחיתת חרן (וכמ"ש בס' זכרון (להר"א בקראט הלוי), מהרי"ק, ועוד בכוננת רש"י). וראה פרש"י בהעלותך (י, לה) שששהוא לאחרית החיבה אומר „מלאחריו“.

(2) ראה מנחת שי שאינה „הפוכה“ ממש, עיי"ש, ולפי אחד — שהיא כפופה (ולא פשוטה) — אבל בפרש"י אפי' לפרש כן, וכפי שדובר כמ"ס, פרש"י כתב פירושו (גם) בשביל כן ה' למקרא ולכן מוכן שצ"ל בלשון ברור, וגם בנדר"ד: „הפוכה“ — פירושו כפשוטו, השניני הוא רק זה שנהפכה.

והנה לכאורה עדיין אינו ברור כיון שבה גופא אפ"ל ב' אופנים: (א) מימין לשמאל — שהי"ד שבראשה של הגר'י פשוטה הוא על צד ימין (ע"ד מ"ש במחזור ויט"ר — בסופו); (ב) מלמעלה למטה — הי"ד הוא בתחתיתו של הקו

ואינו, כי לרש"י הפוכה פ"י פשוט — מלמעלה למטה, ועד כדי כך שמספיק כתבו „הפוכה“ — ראה פרש"י וירא (יט, כה). ושם מתרחק זה שלא נאמר „כל הערים“ והחידוש הוא שבסלע אחד יושבות.

אבל „הגר'י (הפוכה)“, שהיא של חיתת חר'י (כבהערה הקודמת), היא גר'י סופית כדירה, פשוטה. וראה לקמן סי"ג.

(3) כ"ה בכמה דפוטים. וראה לקמן הערה 7.

האט דאך ניט צו טאן מיט תרח באזונדער; ובפרט אז ער האט דאך תשובה געטאן קודם מיתתו?

אויף דעם זאגט רש"י „עד אברם כו'": דאס האט א שייכות צו „אברם" — צום פסוק גלייך נאך דער גוין הפוכה — „ויאמר ה' אל אברם לך לך". ד.ה. מיט דער גוין הפוכה אין דעם וואָרט „בחר" אין די תורה מרמוז, אז ביז אברם'ען איז געווען חרון אף של מקום, און מיט „אנקר-מען" פון אברם, וואָס התחיל להאיר — ער האט באַלוינט דעם עולם מיט גוטלעכקייט, ווי עס שטייט „ויקרא שם בשם הוי' אל-עולם" — האט זיך אָפגעטאן דער חרון אף פון עולם.

ג. מען דארף נאך אָבער פאר-שטיין: אמת טאָקע, אז נאָכען וואָרט בחרן קומט באלד דער פסוק „ויאמר ה' אל אברם גו' — עס איז אָבער פאָרט שווער צו לערנען אז די גוין הפוכה פון בחרן זאל זיך באַציען צו א ווייטערדיקען פסוק¹⁰?

איז דער ביאור אין דעם: א גוין פשוטה איז אן אות (סופית) וואָס אונז טערשטרייכט א סוף און ענדע (פון וואָרט) און אין די אותיות סופיות גופא האט עס דעם אויסזען¹¹ פון א קו ארוך וואָס טיילט פאָנאָדער צוויי צדדים, און אין אן אופן פון הפסק

דעריבער מוז רש"י לערנען, אז דער חרון אף של מקום, וואָס איז מרומז אין דעם פסוק, איז ניט אין שייכות מיט תרח'ן, נאָר עס מיינט דעם אוי-בערשטנ'ס „חרון אף" וואָס איז געווען אין וועלט בכלל¹.

דערביי ווערט אָבער די שאלה: אויב אזוי, וואָס פאר א צוזאָמענהאַנג האט דער „חרון אף" אין עולם מיטן פסוק „ימת תרח בחר" — דער חרון אף

אברם עדיז כבישמעאל שם) * והברית ה' בהיות תרח בן קם שנים (רש"י בא יב, מ).

ומה שפירשי בדיה „ימת תרח בחר" — שלא יהא הדבר מפורסם לכל ויאמרו לא קיים אברהם כבוד אביו .. שהרשעים אף בחייהם קרויים מתים כו', היינו שאז ה' רע"ב — והרי לפי פרשי הניל כבר עשה תשובה לפניו, כשהי אברהם בן שבעים שנה; ולאידך: ע"פ פרשי שתרע עשה תשובה למה נצטווה אברהם, לך לך גר מבית אביך?

ויל בהקדים התמי: כיון שתרע עשה תשובה: (1) למה נתעבב (תרח) בחרו? (2) למה לא נורק (ע"י נמרוד) לכבשן כמו הרן? ועכציל — שהי תשובתו בחשאי (ועדיז בנוגע לאשור וכו' (ראה הערה הקודמת)).

ועפ"י גם יומתק ל' רש"י, שלא יהא הדבר מפורסם לכל ויאמרו וכו'.

ויש להאריך בכהנ"ל, וראה לקרש ח"ה ע' 307 אילך בכ"ז בארא.

(7) בפרט להגירטא (ראה לעיל הערה 3) „חרון כו' בעולם".

אבל גם אם לא גרסין תיבת „בעולם" — ציל שכונת רש"י היא שהחרון אף של מקום לא הי על חרה, כ"א על הדור בכללותו, כיון שלא העתיק רש"י בתחילת הדיבור תיבת „תרח" (רק בחר).

- (8) שמרר פטיו, כו. וראה ביר פ"ב, ג.
(9) וירא כא, לג. וראה ג"כ פרשי יב, ה. ולהעיר מבפרשתנו יא, כט: שכתת את צלמך.
(10) גם אחיל (כנ"ל הערה 1) דפירוש „גוין הפוכה" הוא שישנו גוין לאחר תיבת „בחר", אינו מובן — שהרי גוין זה מרמוז דפירוש של „חרן" הוא מל' חרון אף.
(11) ראה פרשי (ב, ד) שלמים מצורת האותיות.

(*) ויל שישודו של רש"י לפרש כן (ולחלק בין תרח וישמעאל) הוא מהנאמר כאן ויצאו אתם מאור כשדים, ובכהערה הקודמת.

(**) אם גרסינ „ויעוד" (כברמב"ן) לכאן רק לפי פ' השני הי רשע, אבל ממשמות ל' רש"י (ויעוד שהרשעים ולא כ' ויעוד שהי רשע כו') משמע שפ' השני לא פליג על פ' הא' אם הי רשע, אלא רק בהטעם למה קראו הכתוב מת.

דעמאלט; ב) אז דער „חרון אף“ איז געווען ביזן תקופה פון פ' לך — דעם צד השלישי, אז דעמאלט האט אויפגע' הערט דער „חרון אף“.

וויבאלד רש"י איז מפרש דעם ווארט „בחרן“, האט ער לכאורה גע' דארפט זאגען (ווי לויט דעם ערשטן אופן) אז דער חרון אף האט געדויערט ביזן סיום התקופה פון פ' נח — פאר' וואס זאגט רש"י „עד אברם כו“, וואו די הדגשה איז אויפן אויפהער (ביטול) פונעם „חרון אף“?

אין אמת'ן אבער איז עס קיין קשיא ניט: די (תקופה פון) פ' נח שליסט זיך מיטן פסוק „וימת תרח בחרן“ — וואס מיתתו של תרח (ווי רש"י איז מפרש מיט איין דיבור פריער) איז געווען מער ווי זעכציק יאר נאך דעם ווי אברם איז געקומען אין ארץ כנען — ובכן קען דאך רש"י ניט זאגען, אז ביז מיתת תרח האט זיך געצויגען דער חרון אף של מקום אין עולם, ווארום ווען אברם איז געקומען און דעם עולם באלייכטן (ווייניגסטענס — זעכציק יאר פאר מיתת תרח) איז שוין נפסק געווארען דער חרון אף.

דעריבער איז רש"י מדייק „עד אברם כו“ — דערמיט אונטער' שטרייכט ער אז דער הפסק פון דעם נר"ן, פון דעם חרון אף, הגם ער איז מרומז בסיום הפרשה, איז ער אבער ניט פארבונדן מיטן זמן פון „וימת תרח“, נאר מיטן כללות'דיקן זמן פון סיום התקופה פון „עד אברם“ פאר אברם'ן; אין די עשרה דורות — דער אנהויב תקופה פון אברם'ען.

ה. עס פאדערט זיך אבער ביאור: צו וואס דארף די תורה בכלל (שטעלן א נר"ן הפוכה און) דערציילן אז במשך די עשרה דורות ביז אברם'ען איז

גמור. ווארום אין א נר"ן פשוטה¹² איז דאך ניטא קיין איבערהאק (ווי ס'איז, למשל, דא אין א קר"ף, צווישן דעם רי"ש מיטן קו-) דורך וועלכע מען זאל קענען דורכגיין פון איין זייט צום צווייטן.

און פון דעם וואס די תורה האט אויסגעקליבען משנה זיין דוקא דעם נר"ן פון „בחרן“ בכדי צו ווייזן אויף חרון אף,

און נאכמער — נאר דעם נר"ן, חאטש לכאורה האט מען געדארפט משנה זיין דעם גאנצען ווארט — וואס איז דער ווארט חרון (ובפרט אז ער שטייט בכ"מ בתורה¹³ חסר וא"ו),

איז א רא"י אז גלייכצייטיק ווערט דערין מרומז אז דער חרון אף ווערט נפסק ביים סוף פון דער פרשה¹⁴. און דעריבער לערנט רש"י „עד אברם חרון אף כו“, ביז אברם'ען איז גע' ווען חרון אף און ער איז דא נפסק געווארן.

ד. מען קען נאך אבער אלץ פרעגן: הגם אז די נר"ן איז מרומז אויף א הפסק צווישן צוויי צדדים — ובעניננו: צווישן סיום פ' נח און התחלת פ' לך — עס זיינען דאך אבער פאראן צוויי אופנים ווי אזוי ארויס צו ברענגען דעם הפסק: א) אז דער „חרון אף“ איז געווען ביזן סיום התקופה פון פ' נח — דער צד חיובי, אז דער „חרון אף“ האט געדויערט ביז

(12) ואף שכ"ה גם באותיות הסופיות „ך“, „ף“, „ד“ — הרי באותיות הנ"ל יש ציור נוסף על הקו, שזה מורה שיש בהו עוד תוכן בהוספה להתוכן של „הפסק“; משא"כ באות נר"ן פשוטה שאינה רק קו ארוך, היינו שזהו כל תוכנה.

(13) בשלה, טו, ז. ועוד.

(14) וראה ברש"י כת"י: לומר לך עד כאן עד אברם כו'.

אָדער (ע"ד הפשט): עס איז פאַר-
שטאַנדיק בשכל אַז אדם הראשון יצור
כפיו פון דעם אויבערשטן דאַרף זיין
דער מאריך ימים ביותר (ווען ניט
דער חטא עץ הדעת) און וואָס אַ דור
ווייטער פון עס איז, בכלל, שוואַכער
און נעענטער צו אריכות ימים פון
אונזערע דורות.

ו. הגם אַז בפירוש, אין דרך הפשט
איז דאָ רש"י ניט מבאר אַ טעם,
פאַרוואָס די עשרה (עשרים) דורות
האָבן מאריך ימים געווען, איז ער
דאָס אָבער מרמז על פי דרך הסוד
שבתורה; און ווי גערעדט שוין פיל
מאַל, אַז אין פירוש רש"י איז פאַר-
באַהאַלטן „ינה של תורה“¹⁹ (פנימיות
התורה).

רז"ל זאָגן²⁰ אַז די כ"ו דורות פאַר
מתן תורה היו ניונין בחסדו של
הקב"ה. איז עס מבואר אין חסידות,²¹
אַז אַט די דורות זיינען געשפּייזט
געוואָרן דורך דער מדריגה פון חסד
שלמעלה מהשתלשלות, וואָס דאָרטן
איז „אם חטאת גר' ורבו פשעך מה
תעשה לו אם צדקת מה תתן לו
גר“²²; ס'איז העכער פון דעם אַז
מצוות און עבירות זאָלן פאַרנעמען אַן

געווען דעם אויבערשטנס'ס חרון אף
בעולם — ס'איז דאָך אַ דבר המובן
מעצמו: וויבאַלד זיי האָבן אַזוי פיל
געזינדיקט, געדינט ע"ז¹⁵ וכו', איז
פאַרשטאַנדיק¹⁶ אַז דער אויבערשטער
איז געווען ניט צופרידן פון זייער
הנהגה, און ס'איז געווען חרון אף של
מקום בעולם?

איז דער ביאור אין דעם: בשעת
מען לערנט אין דער פרשה וועגן די
מענטשן פון יענע דורות און מ'זעט אַז
זיי האָבן מאריך ימים געווען אַ סאך
מער ווי 120 יאָר¹⁷, איז שווער צו
פאַרשטיין: ווי קומט עס אַז רשעים
זאָלן אַזוי פיל מאריך ימים זיין?

קען מען דעריבער קומען צו אַ
סברא, אַז טראָץ דעם וואָס זיי האָבן
געזינדיקט, איז אָבער (מצד איזה טעם
שהוא — לדוגמא: עס אחד ושפה
אחת לכולם, שלום. כבוד אב — ווי
רש"י זאָגט דאָ.) דעם אויבערשטן
געווען געפעלן עפעס אין זייער הנהגה-
גה און ער איז געווען צופרידן פון זיי
— באַוואַרענט עס דעריבער די תורה
דורך שטעלן אַ נר"ו הפוכה, אַז דער
אויבערשטער איז פון זיי געווען ניט
נאָר ניט צופרידן, נאָר אדרבה: ס'איז
געווען חרון אף של מקום. אַי, ווי
קומט עס צו זיי אַזא אריכות ימים?
איז עס ווייל כך עלה ברצונו של
הקב"ה, און דעם טעם דערפון ווייסן
מיר ניט¹⁸.

(15) פרשי' ד, כו, י, ט. ועוד.

(16) במכשיכ וקצ' מחטא עץ הדעת, ענין קין
וכו.

(17) להעיר ממשנ' (בראשית ג, ג) והיו ימי
מאה ועשרים שנה. אבל ראה פרשי' שם.

(18) ופשוט שאין רש"י צריך לתרץ, למה דרך
רשעים צלחה (אבל צריך לשלול פ"י מוטעה
בהפרשה לומר שלא הי' חרון אף כו').

ועוד י"ל שגם קושי' מדוע דרך כו' מתורצת

ע"י ההודעה שהי' „חרון אף בעולם“, כי פשוט
שהחרון כו' מביא עונשין בעולם (אף שלא
נתפרשו — ראה פרשי' לעיל ד, טו, ה, כט).

ובלאה"כ צ"ל כן וגם ע"ד הפשט ופשוטו שם
דאם לא תאמר כן — מהו תוכן הענין דחרון

אף בעולם?

(19) היום יום ע' כד.

(20) פסחים ק"ח, א.

(21) אזהרת בראשית רפת, א. קנ' ומעין מאמר
ח' ואילך. וראה בארוכה ד"ה ויהי בשלח בסה"מ
תקס"ב (ע' קמז), תרא, תריח ואזהרת (ע' שסג).
ועוד.

(22) איוב לה, וי.

נאָר מיטן וואָרט „אָף“ איז מרומז דער ענין פון הוי ניוונין בחסדו של הקב"ה, בחי' חסד שלמעלה מהשתל-שלות — וואָרום „אָף“ ווייזט אויף דער בחי' פון אור שלמעלה מהשתל-שלות, כדלהלן.

ז. רש"י שרייבט אין פרשת בשלח²⁷ אז חרון איז מגזרת „חרה“: און דער וואָרט „חרה“ געפינט מען ניט בלויז ביי אָף (חרה אָף²⁸), נאָר אויך בשייכות מיט „גרון“, ווי עס שטייט²⁹ „נחר גרוני“, און ווי רש"י טייטשט אָז „נחר“ איז פון לשון „חרה“ (דער האַלו איז טרוקן).

אַט די צוויי פירושים זיינען אויך פאַראַן אין דעם ענין פון „חרון“ (א) ווי רש"י טייטשט דאָ: חרון אָף של מקום; (ב) חרון (עם הכולל) בגימטריא גרון³⁰ — און חרון (אותיות נחר) איז מרמז אויפן ענין פון „נחר גרוני“³¹, דער האַלו איז טרוקן, ובמילא קען דער קול ניט דורכגיין דעם גרון ווי עס דאַרף צו זיין.

דער חילוק צווישן די צוויי ענינים איז:

„גרון“ איז אַ ממוצע צווישן ראש, מוח און לב³². ד. ה. אַז די השפעה

אַרט²³. און דעריבער קענען פון דאָרטן מקבל זיין חיות אפילו עוברי עבירות²⁴.

און אַזוי ווי ס'איז דאָ אַ כללות'די-קער אונטערשייד צווישן די כ"ו דו-רות פון פאַר מ"ת און די וואָס נאָך מ"ת, על דרך זה איז אויך דאָ אַ חילוק פרטי אין די כ"ו דורות גופא: די ערשטע צוואנציק דורות, פאַר די „שני אלפים תורה“²⁴, איז ביי זיי געווען דער ענין פון ניוונין בחסדו של הקב"ה שלמעלה מהשתלשלות מער — ווי ביי די לעצטע זעקס דורות²⁵.

און אַט דעם ענין איז רש"י מרמז מיט די ווערטער „חרון אָף“ — לכאורה קען מען פרעגן: צו וואָס דאַרף רש"י מוסיף זיין דעם וואָרט „אָף“? דאָ איז דאָך נוגע בלויז דער וואָרט „חרון“, מיט וועלכן ער פאַר-טייטשט דעם רמז פון „חרון“²⁶.

(23) אָף שאַפֿל שמעשה התחננים אין להם שום תפיסת מקום (כדמוכח מזה גופא שהי' „חרון אָף של מקום“; וכו' מעונשי דור המבול וההפלה. וראה בארובה תרי"ח שם) — בכ"ז „מוותרים להם ביתר מכפי המדה והדין והמשפט כו" (תרי"ח שם). (23) ראה תקיז (ת"ע כסופ). וראה לקראת ברכה צג, ריש ע"ב דאריכות ימים דדורות הראשונים היא מבחי' אריך אנפיו.

(24) סנהדרין צו, סע"א. ע"ז ט, א.

(25) ראה אוה"ת בראשית שם. ולהעיר, דבמשנה אבות (פ"ה מ"ב) עשרה דורות כו' עשרה דורות מנח ועד אברהם כו' להודיע כמה ארך אפים לפניו — שהפ' בזה הוא (כמבואר במקומות שבהערה 21) שקבלו מבחי' „ארץ אפים“ שלמע' מהשתל' — כולל רק עד אברהם. וראה תקיז שם (בנוגע לאריכות ימים) ובגין דא באברהם אתמר כו'. וראה שם לפני' ב' הנוסחאות — „ומאברהם“ או „ומנח“ (ובלקיטת שם — „עד נח“).

(26) לכאן הי' אפשר לתרץ ע"פ מ"ש רש"י בבשלח (טו, ח): כשאדם כועס יוצא רוח מנחירו כו' וכך אָף וחרון שבמקרא אני אומר כן חרה אָף

כו' — אבל עדיין אינו מובן כי' (נוסף לזה שהתלמיד עדיין לא למד פ' בשלח): כדי להדגיש ד. חרון' מלשון חרון, הי' מחטים יותר לכתוב חרון (ולא חרון אָף).

(27) שם.

(28) כפרשי' שם.

(29) תהלים סט, ד.

(30) לקראת להאריזל ר"פ ויצא. פ' וישב. תרי"א

וארא נח, ג. ועוד.

(31) לקראת שם פ' וישב. תרי"א ויצא כא, ג. ועוד.

(32) לקראת שם. תרי"א ותרי"ח וארא (ביאור לדי"ה

לכן אמור). ובכ"מ.

און אויף דעם זאגט רש"י, אז אט אזא סדר, אז עוברי רצונו זאלן מקבל זיין די השפעה פון למעלה מהשתל-שלות, איז געווען בלויז „עד אברהם“, ווייל דאס איז געווען א סדר פון שני אלפים תהו: אבער בעת עס האבן זיך אנגעהויבן שני אלפים תורה, איז נפסק געווארן דער „חרון אף“ — די השפעה פון למעלה מהשתל: דע-מאלט איז געווארן די התחלה פון מדידה ע"פ תורה, אז אלע השפעות מוזן דורכגיין עפ"י החשבון פון שכל התורה.³⁴

ח. דאס איז אויך דער ביאור און טעם פנימי פון דעם וואס דער ענין פון „עד אברהם חרון אף של מקום“ איז מרומז דוקא אין דעם שינוי פון א נר"ן פשוטה.³⁵

מיט דער התחלה פון שני אלפים תורה, וואס האט זיך אנגעהויבן מיט אברהם אבינו³⁶, איז נמשך געווארן דער אור מקיף אין א פנימיות, און בשעת דער אור שלמעלה מהשתל: שטייט אין א המשכה בפנימיות, קען פון אים נישט זיין קיין יניקה לחיצונים:

וכידוע³⁷, אז פון בחי' המקיף שלמעלה מהשתלשלות קענען קליפות יונק זיין נאך בעת דער אור

פון שכל שבמוח וואס קומט אראפ אין די מדות שכלב גייט דורך דעם גרון: און בעת דער גרון איז אין א מצב פון „נחר גרונ", דערלאזט עס נישט אז די השפעת השכל זאל אראפקומען אין לב. משא"כ אף איז העכער פון גרון און דער ענין פון „אף" איז העכער פון חכמה, ווארום חכמה איז ראשית ההשתלשלות, אבער ריח דערלאנגט העכער פון השתלשלות.³³

און דאס איז רש"י מדייק אין אונזער פסוק מיטן לשון „חרון אף": דא ווערט נישט געמיינט חרון מלשון נחר גרונ, ווייל היות דא רעדט זיך וועגן די דורות פאר שני אלפים תורה, וואס זיינען געווען ניזון פון חסד של-מעלה מהשתל: (למעלה מהחכמה) — איז במילא דא נישט נוגע וואס עס טוט זיך מיטן גרון וואס איז א ממוצע צווישן חכמה און נידעריקער: דעריבער איז רש"י מדגיש וועגן „חרון אף", וואס באווייזט אויף בחי' האור שלמעלה מהשתלשלות.

33) ד"ה והריחו תקס"ב (ע' סד). לקריט מסעי ג, ד. שה"ש לג, א. ובכ"מ. וראה אד"ר קל, ב. אד"ר רפט, א. רצד, א.

וראה שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו (פ"ג ופכ"ה), וד"ה והוא כחתן תרנין (פ"א ואילך) דיש ב' בחי' בריח: א) ריח דקרבנות שהוא ע"ד ריח המאכל (השידך לפה: ב) ריח דקטורת (שעלי נאמר (ברכה לג, י). ישימו קטורה באפי"ך (א"ף)) — שהוא ריח שהנשמה נהנית ממנו, בחי' עצם הנשמה שלמעלה מהתלבשות בגוף.

*) וראה לקושי ח"ה ע' 402 (בהערה 102), דברפוטות, בריח עצמו: ריח דקרבנות הוא בנקב הימני (חיו), ודקטורת — בשמאלי (חיין דחייך). עיי"ש. אבל בסידור שער התפילין (ט, ג) משמע ד-חרון אף לא שייך לענין הריח שבאף (נקב השמאלי, בחי' חיין דחייך). אלא לענין נשימה שבו (נקב הימני, בחי' חיו). ואכ"מ.

34) ראה אוה"ת בראשית שבהערה 21 לענין ב' אלפים תורה. וראה בארוכה מקומות שבהערה הנ"ל.

35) להעיר מבחי' כאן, דגרו"ה הפוכה, יורה על התהו, ועד כאן נמנים שני אלפים תהו ומאברהם ואלך נמנים שני אלפים תורה וכו'.

36) ע"ז שם.

37) ת"א ויחי (קג, ד) ד"ה ואני נתתי לך (וביאורו — באוה"ת תכט, א ואלך). ת"ח שמות (ד"ה ויאמר ג' למיילדות העבריות). ד"ה נח תרניס. ויגש תשיר, ועוד.

אין דעם ענין פון דער גרין פשוטה וואָס אין „ובו תדבקו“⁴³, אַז דער תכלית העילוי פון „ובו תדבקו“ דארף מען ממשיך זיין למטה מטה, ביז אַז אויך בחי עשי זאל זיין „כולו קודש לה“ וואָס דאָן „לא יהי יניקה לסטיא וחיצונים כלל“.

און די שני אלפים תורה זיינען אַ הקדמה והכנה צו שני אלפים ימות המשיח, וואָס דאָן וועלן נמשך ווערן אַלע מקיפים דעתה בפנימיות⁴⁴, ובמי לא וועט זיין (ווי ער איז מסיים דאָרט אין לקוית) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ⁴⁵ בביאת משיח צדקנו⁴⁶ בקרוב ממש.

(משחת שי"פ נח תשכ"ז)

פאַרברייבט בבחי מקיף, משא"כ ווען דער אור מקיף ווערט נמשך בפנימיות, ווערט די השפעה נמשך נאָר אין קדושה.

און דאָס איז. מרומז אין אַ גרין פשוטה, וואָס מען געפינט אין איר צוויי ענינים וועלכע זיינען מהקצה אל הקצה⁴⁷: (א) דער מספר פון גרין ווייזט אויפן שער הנרין וואָס איז העכער פון השתלשלות⁴⁸. (ב) איר ציור און תמונה⁴⁹, וואָס זי האָט אַ רגל ארוכה, ווייזט אויף המשכה למטה מטה⁵⁰.

דאָס הייסט, אַז דער ענין פון גרין פשוטה איז צו ממשיך זיין דעם אור שלמעלה מהשתלשלות, דער „מעלה עד אין קץ“, אין „מטה עד אין תכלית“. וואָס דאָן ווערט בטל די יניקה לקליפות, און די השפעה קומט אַן בלויז לבחי הקדושה.

און ווי ס'איז מבואר אין לקוית⁵¹

(38) אוהית ראה ע' תרפא. ביאורו להצ' ע' תנט.

(39) ראה אוהית וביאורו שם דגין פשוטה (דוקא) הוא שער הנרין.

(40) ראה שעהייהא (פ"א. פ"ב בהגהה) דתמונת האותיות מורה על ציור ההמשכה כו.

(41) תראי קי, ג. לקוית ראה כ, סע"ב. ביאורו בהעלותך צ, א. מקומות שבהערה 38. ועוד.

(42) שם. וראה אוהית וביאורו (להצ' צ) שם, שההמשכה למטה מטה המרומזת בגרין פשוטה, היא מצד גילוי שער הנרין שבו.

(43) ראה יג, ה.

(44) ויומשכו שמים חדשים, מקיפים חדשים (ונעלים יותר, שאין שייך בהם יניקה ללעומיז).

(45) זכרי יג, ב.

(46) שהוא בחי מקיף ובחי פני. משמונה נסיכים ומבחי רועה ** (תוי"א לד, א ואילך. יהל אור ע' תרטז), מלך ורב (סהמ"צ להצ' מצות מיני מלך פ"ג).

(*) ד"ה כי כאשר השמים (לקוית בסופו. ועוד).
(**) ובש"ס (סוכה נב, ב) נחשב בנסיכים — י"ל מפני שזהו העיקר בו.

לך לך

לפי זה אָבער ווערט שווער אינעם ערשטן פאל — „עשרה דורות מאדם ועד נח כו'": וויבאלד זיי זיינען אויך געווען „מכעיסין ובאין", און נח איז געווען „צדיק גו' בדורותיו", האָט דאָך נח געדאַרפט נעמען „חלקו וחלק חבירו (פון די עשרה דורות) בגי'?"

ב. מפרשים⁴ זיינען עס מסביר: היות אז נח האָט ניט מתפלל געווען על אנשי דורו⁵, ער האָט זיך ניט אָפֿ-געגעבן מיט מקרב זיין די מענטשן פון זיין דור צום אויבערשטן און פועל זיין זיי זאלן זיך פירן כדבעי⁶, דעריבער איז זיין „זכה" ניט געווען גענוג גרויס אז ער זאל נעמען „שכר כולם":

משא"כ אברהם, וואָס האָט מפרסם געווען אלקותו בעולם („ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם")⁷ און האָט מקרב געווען מענטשן צום אויבערשטן, ווי חז"ל⁸ זאָגן אויפן פסוק⁹ „ואת הנפש

א. עס שטייט אין משנה י': „עשרה דורות מנח ועד אברהם להודיע כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שבא אברהם אבינו וקבל שכר כולם".

דארף מען פאַרשטיין: וויבאלד די עשרה דורות זיינען געווען „מכעיסין ובאין", ווי עס ווערט געזאָגט אין דער משנה גופא, טאָ וואָס פאַר אַ שכר האָט זיי געקומט וואָס אברהם האָט עס באַקומען?

נאָכמער, פריער זאָגט די משנה: „עשרה דורות מאדם ועד נח להודיע כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול" — ניט צוגעבנדיק אז נח „קבל שכר כולם"; און ס'איז פאַר-שטאַנדיק אין פשטות: וויבאלד „היו מכעיסין ובאין", האָבן זיי במילא קיין שכר ניט פאַרדינט.

לויט דעם ווערט נאָך מער ניט פאַרשטאַנדיק, פאַרוואָס ביי די „עשרה דורות מנח ועד אברהם", וועלכע זיי-נען אויך געווען „מכעיסין ובאין", פירט אויס די משנה אז אברהם „קבל שכר כולם"?

פאַראַן מפרשים² וואָס פאַרענט-פערן, אז יעדער מענטש האָט אַ פאַר-אויס באַשטימטן חלק אין גן עדן³, נאָר אויב ער איז „נתחייב" (וואָס דע-מאָלט נעמט ער „חלקו בגיהנם") דאָן קומט אַ צווייטער וואָס איז „זכה", און „נוטל חלקו וחלק חבירו בגי'".³

(4) ר"פ נח.

(5) ראה מחזור ויטרי כאן. לקו"ש ח"ג ע' 756 ואילך. וראה רש"י ורי" (ועוד) כאן: נח כו' לא הי' צדיק כ"כ כו'.

(6) זח"א טו, ב. קו, א. רנד, ב. ח"ג טו, א.
(7) ואף שנח ה'. אומר להם עתיד הקביה להביא מבול לעולם אולי ישוברי (פרש"י נח ו, יד — ע"פ תנחומא ה). ובסנהדרין (קח, א"ב): מלמד שהי' נח הצדיק מוכיח אותם כו' — מ"מ: נח לא התעסק עם אנשי דורו כו', ורק כשבאו אליו ושאלו ע"ד בניו התיבה כו' אז הוכיח אותם (ראה לקו"ש ח"ב ע' 322. לעיל ע' 40. לקמו ע' 89).
(8) וירא כא, לג. וראה רמב"ם הל' ע"ז פ"א היג.

(9) ב"ר פליט, יד. ושנ' זח"א עט, א. ובכ"מ. פרש"י ותרגום: פרשתנו יכ, ה. וראה גם סוטה י, רע"ב. ב"ר שם, טז. ובכ"מ. פרשתנו שם. (10)

(1) אבות פ"ה מ"ב.

(2) ראה רבינו יונה, רע"ב ופירש"י לאבות שם.

(3) חגיגה טו, א.